

Убейг Загани

Викончені жарти

З перської переклав *Роман Гамада*
Вірші переклав *Микола Ільницький*
Художник *Мохаммад Алі-Бані Асаді*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 82.341
ББК 84(0)9
З-18

Серія «Скарби Сходу» заснована 2008 року

Перекладено за виданням:

لطفه‌های شیرین عبید زاکانی – نویسنده شهرام
شعبی – [تهران]: نشر پیدایش، ۱۳۷۸

Закані Убейд

З-18 Витончені жарти / Убейд Закані ; перекл. з перської Р. Гамади ;
перекл. віршів М. Ільницького. — Тернопіль : Навчальна книга —
Богдан. — 144 с. — (Серія «Скарби Сходу»).

ISBN 978-966-10-8236-5

До книги «Витончені жарти» ввійшли вибрані твори знаменитого перського сатирика й гумориста Убейда Закані (XIV ст.). Це, зокрема, хрестоматійна казка «Миші й кіт» та «Трактат на розвагу серця» — збірка класичних жартів, писаних арабською й перською мовами. До книги ввійшли й інші маловідомі твори письменника, перекладені українською мовою вперше.

УДК 82.341
ББК 84(0)9

*Охраняется законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ISBN 978-966-10-8236-5

© Роман Гамада, переклад, 2012
© Видавництво «Навчальна книга —
Богдан», майнові права

ПЕРЕСМІШНИК З КАЗВІНА

«Убейд Закані, без сумніву, найвизначніший письменник-пародист і сатирик, народжений Персією...», «Він заслуговує на більшу увагу й вивчення, бо, попри певний цинізм і грубість, його надзвичайна оригінальність і сміливість, здається мені, потребують ретельнішого дослідження, аніж він до цього часу удостоївся», — стверджує визначний англійський іраніст Едвард Браун. Нізам ед-Дін Убейдуллах Закані — повне ім'я письменника: Нізам ед-Дін — приbrane релігійне ім'я, Убейд-уллах — літературний псевдонім. Достовірних свідчень із письменникового життя не збереглося; єдиним певним джерелом служать його панегіричні касиди, присвячені правителям та їхнім візира́м, ліричні вірші, а також літературні антології-тазкіре — збірники біографій з антологічними зразками, не завжди точні, а все ж цінні у своїх свідченнях та повідомленнях. Хамдуллах Мустафа Казвіні (нар. бл. 1281 р.), земляк і сучасник Закані, у своїй «Таріх-е гузіде» («Вибрана історія», 1330) свідчить, що Убейд із роду Заканів, а ті походять з арабського племені хафаджа, — «шановний добродій ходжа Нізам ед-Дін Убейдуллах, якому належать кілька чудових віршів та незрівнянних творів». Народився письменник в останній чверті XIII ст. в селі Закан (звідси його прізвище) поблизу Казвіна, розташованого на півночі Ірану. Він походив зі знатного арабського роду, чиї предки колись перебралися до Ірану. Убейд Закані здобув непогану освіту, що видно з його творів, писаних як арабською, так і перською мовами, і вважався, за свідченням Е. Брауна, «людиною талановитою і вченою, одним із майстрів стилю й чудового смаку», «однією із знаменитостей восьмого століття» (за мусульманським календарем. — *Р. Г.*), «найученішою людиною свого

часу, яка досягла цілковитої довершеності в усяких мистецтвах та написанні книг і трактатів». У сорокових роках XIV ст. поет переїхав з Казвіна у місто Шіраз, розташоване на мальовничому півдні країни, столицю провінції Фарс, де правив під ту пору шах Шейх Джамаль ед-Дін Абу Ісхак Інджу. Шіраз припав поетові до душі більше, аніж його рідне місто Казвін, до якого він навряд чи мав велику симпатію, постійно глузуючи з його недолугих мешканців, — зрештою, цілком несправедливо. Хтозна, чи не з його легкої руки про казвінців пішла слава як про останніх дурнів та недотеп... Слід гадати, шах Абу Ісхак Інджу, покровитель славетного лірика Гафіза (1325 – 1389), до Убейда поставився так само прихильно, що й відбилося в рядках Закані:

Якщо падишах твій являє прихильність до тебе,
То поза Шіразом шукати вже й раю не треба!

(Пер. М. Ільницького)

Закані ніде не згадує про Гафіза, тож невідомо, чи знали вони особисто, хоча гучна слава про кожного ширилася цілим краєм, в усякому разі, творче оточення й коло знайомств у них було спільне. Без сумніву, вони були обізнані з творчістю один одного, й навіть є підстави твердити, як це робить іранський літературознавець Мохаммед Муїн, що Закані своїм сатиричним спрямуванням, «своїм сатиричним тоном, ймовірно, впливав на Гафіза». Та, на відміну од Гафіза, який критикував лише людей із близьких йому верств, Закані стрілами сатири не минав нікого, «вдаючись до сміху і глузування, місцями аж надто грубого й сороміцького». Так, у своєму сатиричному маснаві «Муш-у гурбе» («Миша й кішка»), у рядках, що стали приказкою, —

Приємна новина — став кіт богомільним,
Аскетом, Аллаха прихильником вірним!

(Пер. М. Ільницького)

Закані дуже подібний до Гафіза:

Уранці, як засяє правда своїм чолом, хай буде сором
Мандрівнику, що не повірить, зневаживши дороговказ.
Куріпко з гарною ходою, що так маніжно йдеш, припишкни,
Бо шейхів кіт благочестивий уже кінчає свій намаз!

(Пер. В. Мусика)

Шіраз із його культурним життям, що мав давні традиції, з дзюркіт-ливою рікою Рукн-абадом й пишними садами Мусалли, місто вчених, митців, поетів, полонив серце Закані, який із чулістю проказував:

І прохолода Мусалли і Рукн-абаду хвилі
Чужинцю з пам'яті крадуть його простори милі.

(Пер. М. Ільницького)

Тут неодмінно приходять на гадку поезії Сааді, сповнені туті за цим укоханим містом, чи рядки Гафіза:

Вітрець над Мусаллою, дзюрчання Рокнабаду!
Я бранець ваш довічний, я ваш у кожному слові!

Чи:

О чашнику, лий по потребі, бо не побачимо на небі
Ні хвиль прозорих Рокнабаду, ні яворів над Мусаллою!

(Пер. В. Мусика)

Після того, як емір Мубаріз ед-Дін Мохаммед (1313 – 1359) у 1353 р. відняв Шіраз у шаха Абу Ісхака Інджу (а через чотири роки Абу Ісхак був ним страчений), Убейд, залишаючи любе місто, з сумом сповіщає:

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.